

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „*Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej*”

finansowany ze Środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Warszawa / Mazowieckie / Rzeczpospolita / Królestwo Polskie

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Zbiory Archikonfraterni Literackiej

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

Zbiory Archikonfraterni Literackiej

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Archikonfraternia Literacka została założona w 1507 r. w Warszawie. Jej zbiory obejmowały dzieła o charakterze religijnym, związane z kultem maryjnym oraz portrety i pamiątki (autografy) wybitnych członków bractwa. Obiekty te stanowiły w większości przypadków wystrój Kaplicy Literackiej w kościele p.w. św. Jana, część znajdowała się w kancelarii bractwa przy ul. Ogrodowej. Brak informacji o sposobie eksponowania i udostępniania zbiorów.

Daty działalności / zakres czasowy:

1507 założenie Konfraterni Literackiej Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny przy kościele św. Jerzego
1656 pożar kościoła św. Ducha wraz z mieniem Konfraterni Literackiej
1669 przeniesienie siedziby Konfraterni do kościoła św. Jana
1673 otrzymanie tytułu Archikonfraterni
1676 przekazanie na rzecz bractwa Kaplicy p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, zwanej Literacką
1859 siedziba kancelarii bractwa przy ul. Ogrodowej
1898 renowacja Kaplicy p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny
1905 Wystawa Mariańska
1939 rozgrabienie i zniszczenie części zbiorów

Dostępność

ograniczona

Typ relacji instytucji wobec pamięci

patrymonialny

Rodzaj pamięci

religijna wyznaniowa / katolicka

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

Obszar historyczny: religijny

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmina/ulic a/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY	ul. Kanonia 6, 00-278 Warszawa mazowieckie / Warszawa/ nr ew. działki 55 z obrębu 5-02-11	1859: Kancelaria Archikonfraterni, pierwsze piętro, ul. Ogrodowa 23
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW	www.akl.waw.pl	xxx
GODZINY OTWARCIA	xxx	xxx
DYREKTORZY	senior Jan Szymczyk	xxx
ZARZĄDCA	Archikonfraternia Literacka	Archikonfraternia Literacka
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadoptowan y)	adaptacja na funkcje kancelarii Archikonfraterni	adaptacja na funkcje kancelarii Archikonfraterni

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

xxx

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

Gromadzenie dzieł artystycznych i obiektów o charakterze religijnym i patriotycznym, pamiątki i dokumentacja działalności Archikonfraterni Literackiej.

Zgodnie z regulaminem Archikonfraterni (1842), jej celem było „Nabożeństwo na cześć Najświętszej Maryi Panny w kaplicy (Literacką zwanej) przy kościele Metropolitalnym Ś-go Jana w Warszawie oraz niesienie pomocy Członkom Archikonfraterni i ich rodzinom” (§1).

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

zakres tematyczny, związki z obszarem działalności członków bractwa

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

Archikonfraternia Literacka Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny – założone w 1507 roku bractwo religijne związane z kultem maryjnym, zrzeszające osoby świeckie i duchowne, głównie przedstawiciele najwyższych stanów, m.in. władców i arystokracji. Bractwo miało charakter religijno-patriotyczny, a jego członkowie angażowali się w życie państwowe, polityczne, religijne, społeczne, wojskowe, kulturalne. Nazwa bractwa wzorowana była na rzymskiej „Mariae litterarum”,

wykorzystującej w liturgii język łaciński, literacki. Bractwo koncentrowało się na śpiewach religijnych i przyjmowało osoby stanu mieszczańskiego i szlacheckiego umiających czytać (*viri literati*); w XIX wieku konfraternia prowadziła działalność charytatywną oraz edukacyjną.

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

Antoni Dobraczyński (?-1947) sekretarz Archikonfraterni Literackiej, opiekun zbiorów w latach 1913-1947

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

Archikonfraternia Literacka Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny – założone w 1507 roku bractwo religijne związane z kultem maryjnym, zrzeszające osoby świeckie i duchowne, głównie przedstawiciele najwyższych stanów, m.in. władców i arystokracji. Bractwo miało charakter religijno-patriotyczny, a jego członkowie angażowali się w życie państwowe, polityczne, religijne, społeczne, wojskowe, kulturalne.

Kalendarium (historia instytucji)

Bractwo zostało założone w 1507 r. przy kościele p.w. św. Jerzego. W 1656 r. w wyniku najazdu szwedzkiego spalony został kościół p.w. św. Ducha, gdzie miało wówczas swoją siedzibę bractwo. Przechowywane tam dokumenty, archiwalia i majątek zostały zrabowane lub zniszczone w wyniku pożaru. Od 1669 r. po kilkukrotnych zmianach lokalizacji bractwo zaczęło działać przy kościele pw. św. Jana, założono również pamiątkowy Album z autografami członków Konfraterni. Szczególny rozwój bractwa nastąpił w XVII w., kiedy powiększyła się liczba członków oraz zamożność bractwa, przede wszystkim dzięki zapisom pieniężnym, przekazywanym nieruchomościom oraz ofiarom na przystrojenie kaplicy.

W kolejnych latach znaczenie Archikonfraterni słabło, malała również liczba członków. W czasach Księstwa Warszawskiego Archikonfraternia przeżywała poważne trudności finansowe, m. in. związane z wysokimi opłatami publicznymi. Na początku XIX w. nastąpiło odnowienie życia religijnego w Królestwie Warszawskim, wzrosło zainteresowanie bractwem, które zaczęło prowadzić także działalność charytatywną. Wzrósł także majątek bractwa, na rzecz którego członkowie przekazywali dary i legaty. Od połowy XIX w. przeprowadzono kilka zmian ustaw Archikonfraterni, ostatnia nastąpiła w 1908 r. i obowiązywała przez kolejne 70 lat. Aktywność bractwa, po zahamowaniu w czasie I wojny światowej wzrosła w okresie międzywojennym. Bractwo działało nieprzerwanie do czasów współczesnych.

Własność Archikonfraterni stanowiły m.in. nieruchomość przy ul. Ogrodowej 23/873 oraz „Ruchomości inwentarzem objęte” (cz. I, rozdz. II, §4, pkt 5). Prowadzenie inwentarza należało do obowiązków Sekretarza Archikonfraterni: „Nowo nabyte ruchomości bezzwłocznie do inwentarza winny być zapisywane i właściwym, bieżącym N-em zaopatrzone. Ubytki w ruchomościach tylko za uchwałą Rady Gospodarczej mogą być z inwentarza odpisywane” (cz. II, rozdz. II, §48 ppkt c). W § 52 przewidziano prowadzenie co 3 lata skontrum Inwentarza ruchomości. Gromadzenie zbiorów było jedną z form działalności kulturalnej bractwa. Nabywano przede wszystkim wartościowe obrazy i pamiątki o charakterze patriotycznym.

Należące do bractwa dzieła eksponowane wcześniej w Kaplicy Literackiej i chórze, a usunięte m.in. ze względu na nowe fundacje i zmianę wystroju, przeniesiono do siedziby bractwa przy ul. Ogrodowej 23. Były to przede wszystkim portrety dostojniejszych członków

Archikonfraterni. W czasie II wojny światowej część zbiorów uległa zniszczeniu, zaginął także pamiątkowy Album bractwa.

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

Zbiory na Ogrodowej: wizerunek św. Andrzeja Boboli, malowidła trumienne, portrety zmarłych członków Archikonfraterni z XVII i XVIII wieku; fotografie dokumentujące działalność Archikonfraterni, fot. zbiorowa 100 członków Archikonfraterni wyk. na pamiątkę końca XIX stulecia;

Kaplica Literacka: obrazy, pomniki, nagrobki, meble, obraz św. Andrzeja Apostoła, portrety królów polskich: Jana II Sobieskiego, Michała Korybuta Wiśniowieckiego, płaskorzeźba z wizerunkiem Stanisława Augusta Poniatowskiego, pomnik Ajna Woronicza, obraz św. Klemensa Hofbauera

1905: Obraz grecki NMP poświęcony w Jerozolimie i składany na grobie NPM i na Klwarii, przywieziony z Ziemi Świętej i ofiarowany Archikonfraterni Literackiej przez Feliksa hr. Sobańskiego; rękopis „Cornu Copiae seu Varietas Copiosa Missrum etc.”, pisał i opr. St. Tom. Baczyński, Sekretarz Królewski 1668, oprawa ze skóry wytłaczanej z narożnikami mosiężnymi; Album Archikonfraterni Warszawskiej: pergaminowy zawierający wpisy wszystkich członków Archikonfraterni od 1669 roku do 1939, zaginął w 1944 roku (zdeponowany u sióstr Magdalenek przy ul. Żytniej)

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

Album p

Strategia pozyskiwania zbiorów

dary, zakupy [?]

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

Feliks hr. Sobański (obraz grecki);

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

xxx

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

xxx

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

xxx

Wystawy czasowe

1905 – Wystawa Mariańska – wypożyczenie dzieł na wystawę (3 szt.)

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

xxx

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

xxx

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

xxx

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

xxx

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

xxx

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

„Ku czci Bogarodzicy”. Pamiątka pierwszej w Warszawie Wystawy Maryańskiej, opr. Hipolit Skimborowicz, Komitet Wystawy Maryańskiej (Warszawa), 1905

Encyklopedia powszechna S. Orgelbranda. T. 1. Warszawa: S. Orgelbrand i synowie, 1872, s. 270.

Chwalewik Edward, 1927. Zbiory polskie : archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie. T. 2, N-Ż, Warszawa: J. Mortkowicz, s. 270

Nieduszyński Mieczysław, Historia Archikonfraterni Literackiej i działalność jej członków: (1507-1980), Warszawa: AL, 1980

Paliwoda Andrzej Jacek, Rys historyczny Archikonfraterni Literackiej Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny 1507-2007 [w:] Archikonfraternia Literacka w pięćsetną rocznicę istnienia: praca zbiorowa, red. Marian Marek Drozdowski, Marian Piotr Romaniuk, Warszawa: Wydawnictwo Archikonfraterni Literackiej, 2009, s. 113-170

Skimborowicz H., Wystawa Maryańska, Rozwój. Dziennik polityczny, przemysłowy, ekonomiczny, społeczny i literacki, ilustrowany, 1905, r. 8, nr 18, s. 1-2

Skimborowicz H., Wystawa Maryańska, Rozwój. Dziennik polityczny, przemysłowy, ekonomiczny, społeczny i literacki, ilustrowany, 1905, r. 8, nr 51, s. 1-2

Weynert Aleksander, Bractwa Literackie, Gazeta Warszawska 1872, nr 115, s. 1-2

Wielicki Jan Nepomucen, Krótka historia Archikonfraterni Literackiej, kaplicy Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marji Panny i kościoła metropolitalnego św. Jana w Warszawie, Warszawa : [s.n.], 1908

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

Ustawa i regulamin Archikonfraterni Literackiej (1842), Warszawa: 1908

Archiwum Główne Akt Dawnych:

Zespół: 1/343/0 Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi » Seria: bezpośrednio w zespole » Jednostka: 1246, Akta dotyczące się Archikonfraterni Literackiej przy kościele św. Jana w Warszawie

Zespół: 1/227/0 Komisja Województwa Mazowieckiego/ Rząd Gubernialny Warszawski » Seria: 3 Wydział Wyznań i Oświecenia Publicznego » Jednostka: 7194, Akta ... w przedmiocie legatów Antoniego Lewandowskiego [dla kościoła Augustynów, Wikariuszy i

Archikonfraternii Literackiej przy kościele św. Jana, Towarzystwa Dobroczynności w Warszawie, i kościołów: Babicach i Wawrzyszewie]

Zespół: 1/227/0 Komisja Województwa Mazowieckiego/ Rząd Gubernialny Warszawski »

Seria: 3 Wydział Wyznań i Oświecenia Publicznego » Jednostka: 6616, Akta Kongregacji Literackiej* [przy kościele św. Jana w Warszawie]

Archiwum Państwowe w Warszawie:

Zespół: 72/201/0 Zbiór Korotyńskich » Seria: 9 Grupa IX - Prasa, literatura, krytyka »

Jednostka: 3, O Archikonfraternii Literackiej w Warszawie

Archiwum w Łodzi:

Zespół: 39/592/0 Archiwum rodziny Bartoszewiczów » Seria: 2.1 Biograficzne » Jednostka: 746

[Adam Bartoszewicz - akta dotyczące działalności w Archikonfraternii Literackiej w Warszawie]

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

Julian Cegliński, Zaleski Marcin, Wnętrze Kaplicy Literackiej, W Warszawie : odbito w Litogr. M. Fajansa, [1855-1890], zasób Biblioteki Narodowej, <https://polona.pl/item/wnetrze-kaplicy-literackiej-przy-kosciele-metropolitalnym-sgo-jana-pod-nazwanem,MzU3Mzk1/0/#info:metadata>

Ciekawe cytaty

xxx

UWAGI:

Wymaga uzupełnienia

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Aldona Tołysz

Data sporządzenia karty:

2018-08-13

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

xxx

METADANE* (wypełnia redaktor/moderator portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	
SYGNATURA	

PRAWA / LICENCJE	
------------------	--